

وه لاميگ بو ره‌خنده‌ك!

د. محسین نه‌حمده عومهر

ئه‌لفویتی کوردی. کوا ئه‌و لیتکۆلینه‌وه نایابانه‌ی ده‌رباره‌ی هه‌موو ئه‌م باب‌ه‌تانه، تا منیکی که به ته‌وازوعه‌وه خه‌ریکی ته‌رجه‌مه‌م له‌به‌ر رۆشنا‌ییان سوود وه‌رگرم و فیری زمانی کوردی بم، چۆن ده‌توانم ره‌خنده له‌خه‌لک و له‌ نووسراوی خه‌لک بگرم ئه‌گه‌ر بو خۆم کوردیزانییه‌که‌م پوخت و گونجاو نه‌بێ، ئایا ئه‌مه هه‌لکه‌وتی ئیوه‌ نییه، بو ئه‌وه‌ی به‌ردیکت له‌و دامه‌یه هه‌بێ، سه‌ر ئیشه بو خۆینه‌رانی کورد دروست ده‌که‌ی، ئه‌گینا کوا ئه‌و باب‌ه‌تانه‌ی، ئه‌و رۆمانانه‌ی، ئه‌و لیتکۆلینه‌وانه‌ی ئیوه وه‌رتانگیترا‌بێ و بوونی به‌را‌به‌ر و ری پيشانده‌ری هونه‌ری وه‌رگیترا‌ن، تا منیکی نه‌شاره‌زا بیانکه‌م به‌ را‌به‌ری خۆم؟

د. که‌مال به‌ هه‌یج شپۆه‌یه‌ک زه‌حمه‌تی نه‌داوه‌ته‌به‌ر خۆی گوا‌یه ئه‌و فره‌نسی زانه‌ بچێ وه‌رگیترا‌نه‌که‌ی من به‌ ئه‌سه‌که‌ی به‌راورد بکا، ئایا من له‌ کوێ هه‌له‌م کردووه، راسته‌وخۆ ملی له‌به‌ر کوردییه‌که‌ ناوه و به‌ ئاره‌زووی خۆی پتسا و یاسا داده‌نی، له‌به‌ر رۆشنا‌یی هه‌له‌کانی من ده‌ستوور بو‌ زمانی کوردی داده‌نی، له‌کاتیکدا زمانه‌که‌ی ئیسه ئه‌وه‌نده په‌رپووته، له‌ دنیا‌دا چل ملیۆن کورد به‌ کوردی ده‌ئاخفن به‌ هه‌له‌دا ناچین ئه‌گه‌ر بلتین چل ملیۆن زمانی کوردیش هه‌یه، له‌و باوه‌ره‌شم ئه‌و ده‌قه‌ره‌ی ئه‌و لیتی فیری زمانی کوردی بووه، سه‌رچاوه و زاری ستانداردی کوردی نییه، ئیتتر ئه‌م پتسا دانانه له‌ پای چی!

هه‌له‌به‌ت لێره‌دا بواری ئه‌وه نییه وه‌لامی دوور و درێژی د. که‌مال بده‌مه‌وه و منیش یه‌که به‌یه‌که‌ی سه‌رنجه‌کانی شی بکه‌مه‌وه، که‌ دلنیا‌م وه‌لامم بو‌ گشتیان هه‌یه، به‌لام هه‌ول ده‌ده‌م هه‌موو ئه‌و خاله‌ به‌رچاوانه پيشان بده‌م که به‌رای من ده‌شی وه‌ک نویشکی‌ک و نموونه‌یه‌ک بن بو وه‌لامه‌کانی ئه‌و.

د. که‌مال زۆر باسی پاشگری (دا) ده‌کا له‌ زمانی کوردی، تا ئیتستا ئه‌م باب‌ه‌ته له‌ ریتزمانی کوردیدا ساغ

.... کورد ده‌می‌که ئه‌و کیشه‌یه‌ی سه‌ر به‌ ئه‌قل و ئاوه‌زی براندۆته‌وه و ده‌لتی: ئه‌وه‌ی له‌شه‌ر نه‌بێ شیری تیژه. ئه‌مه ته‌واو هه‌لکه‌وتی هه‌موو ئه‌وه‌که‌سانه‌یه که له‌سه‌ر ماندوو‌بوون و شه‌ونخوونی که‌سانی دیکه، ده‌یانه‌وی، ئیتتر ناوبانگ بێ یان دروستکردنی جیهانیکی له‌ کارتۆن بێ، بو‌ خۆیان دروست بکه‌ن، د. که‌مال مسته‌فا مه‌عرووف ئایا چاوی باب‌ه‌ته‌کانی د. محمه‌د موکری بینیه‌وه؟ ئه‌گه‌ر بینیه‌وه‌تی بو‌چی بو‌خۆی وه‌ریان ناگیتری بو‌ زمانی کوردی، بو‌ ده‌بی، ئاگایی ئه‌و له‌ناکاو له‌ ریتگای باب‌ه‌تی‌ک من وه‌رمگیتراوه قیت بیته‌وه لیمان و ببیته ره‌خنده‌گر و دانهری ئه‌به‌دی ده‌ستووری زمانی کوردی و یاسا و پتسای ریتزمانی کوردی و

(fort)، که هی یه‌که‌میان ده‌کاته بای گه‌وره یان زله‌با، هی دووه‌میان بای توند یان بای به‌هیتز. د. که‌مال بۆ ئه‌وه‌ی نه‌که‌و‌یتته ناو ئه‌م هه‌له‌ گه‌وره و زله ده‌بوایه بۆ ئه‌سله‌ فره‌نسییه‌که‌ بگه‌را‌بایه‌وه.

دواشت ئه‌و هاندهره‌ی که بۆته هۆی خویندنه‌وه‌ی ئه‌م کتیبه‌ له‌لایه‌ن د. که‌ماله‌وه، به‌ پله‌ی یه‌که‌م کیشه‌یه‌کی رۆشنییری و راست نووسین نییه، چونکه ئه‌و له‌و ئاسته‌دا نییه ئه‌م شتانه‌ فییری خه‌لک بکا، به‌لکو کیشه‌یه‌کی ده‌روونی-یه به‌رامبه‌ر به‌ هه‌ندێ نووسه‌ر و وه‌رگێر، زۆر که‌س هه‌لکه‌وتی له‌م جوژه‌ی هه‌یه، به‌و مانایه‌ی که ره‌خنه‌ ده‌گرێ، گوايه ره‌خنه‌ ده‌گرێ، ده‌چیتته سه‌ره‌وه‌ی وجودی روحی و رۆشنییری و توانای ئه‌وه‌که‌سه‌ی ره‌خنه‌ی لێ گیراوه، ئه‌مه دووه‌مین جاره هه‌له‌سته‌ی له‌م جوژه به‌رامبه‌ر کاره‌کانی من ده‌کرێ که له‌ روانگه‌یه‌کی دیکه‌ی ده‌روونی تایبه‌ته‌وه هاتوو، نه‌ک ساغ‌کردنه‌وه‌ی شتییک به‌ هاوکاری له‌گه‌ل نووسه‌ر، یانیش بۆ گه‌یشتن به‌ حقیقه‌تییک له‌ ریگای نیه‌تییک پاک، چونکه دیاره ئه‌م ریگایه، خراپترین ریگای دا‌هینانه، ته‌نیا ئه‌وانه‌ی سه‌ر به‌ گرێ ده‌روونییه‌کانن خوینانی لێ ده‌ده‌ن.

نه‌بۆته‌وه، زماناسه‌کان زۆر گفتوگۆی له‌سه‌ر ده‌که‌ن و د. که‌مالیش له‌خۆراییی خۆی لیتمان کردۆته‌ عالیمولغه‌یب. د. که‌مال ده‌لێ (له‌ناوچه‌ی موکری) هه‌له‌یه (راستییه‌که‌ی له‌ ناوچه‌ی موکریاندا) راسته. مامۆستا موکری خۆی له‌ باسه‌که‌ی که به‌ فره‌نسی نووسراوه: ده‌لێ: Dans la region Mokri. ئیتر بۆ ده‌بن من بیکه‌مه موکریان، له‌ کاتییکدا وشه‌ی موکریان هیچ ئه‌سل و ئه‌ساسییک له‌ زمانی کوردیدا نییه، خۆی مامۆستا موکری له‌ شوینییکی دیکه‌دا، له‌ باه‌تیکی زماناسی باسی ئه‌م وشه‌یه ده‌کا و ده‌لێ (عیبارته‌ی موکریان هیچ راست نییه و له‌لایه‌ن چه‌ند نووسه‌ر و میژوونووسییک نه‌شاره‌زای کوردی عیراق دروست کراوه).

له‌ شوینییکی دیکه‌ د. که‌مال ده‌لێ نابێ (له‌دایک بوون) بۆ با به‌کاربه‌یترئ هه‌روه‌کو له‌ تیکسته‌که‌ی مندا هاتوو. د. که‌مال ده‌بوایه بگه‌ریتته‌وه سه‌ر سه‌رچاوه فره‌نسییه‌که، مامۆستا موکری خۆی ده‌لێ: Il naisse، واته له‌ دایک ده‌بن، هه‌له‌یه به‌ مه‌به‌ستی زانیینی شوینی دروستبوونه، ئینجا دواتر هه‌له‌ده‌کا. د. که‌مال ده‌لێ وشه‌ی دلگه‌یر بۆ با هه‌له‌یه که من به‌کارم هیناوه، ده‌بوایه بنووسم فیینک، نووسه‌ر بۆ خۆی ده‌لێ (Agreable) ئیتر بۆ ده‌بن من ئه‌مه بکه‌مه فیینک که پراوپر به‌ مانای دلگه‌یر دێ، له‌ کاتییکدا له‌ ئه‌سله‌که‌ وشه‌ی (Frais) به‌کار نه‌هاتوو که به‌ مانای فیینک دێ. د. که‌مال ده‌لێ به‌کارهینانی وشه‌ی (خه‌بات) به‌ هه‌له‌ هاتوو، له‌ خۆیه‌وه وشه‌ی (پیشبرکیی) داناوه که له‌گه‌ل فره‌نسییه‌که ناگونجی. مامۆستا موکری له‌ لیکۆلینه‌وه‌ی وشه‌ی (Combat) ی به‌کارهیناوه بۆ تیکه‌لبوون و که‌وتنه به‌رامبه‌ر یه‌که‌تری دوو جوژ بای به‌هیتز، که پراوپر به‌ مانای خه‌بات و (صراع) دێ نه‌ک پیشبرکیی، که ئه‌مه‌ی دوایی به‌ فره‌نسی بریتییه له‌ (Concourage) که له‌گه‌ل مه‌به‌ستی ئه‌سلێ ناگونجی.

له‌لایه‌کی دیکه‌ د. که‌مال ره‌خنه‌ ده‌گرێ و ده‌لێ. (بای گه‌وره) هه‌له‌یه ده‌بی. بای توند یان تونده‌با به‌کاربه‌یترئ، د. که‌مال ئه‌گه‌ر زه‌حمه‌تی بکیشابایه و له‌گه‌ل فره‌نسییه‌که‌ی به‌راورد. بکردایه قه‌ت ئه‌و قسه‌یه‌ی نه‌ده‌کرد، به‌لام دیاره جه‌نابی هه‌موو تیکسته فره‌نسییه‌که‌ی له‌به‌ره، چونکه ده‌زانم نه‌ک هه‌ر نییه‌تی، به‌لکو هه‌ر نه‌شی بینوه. مامۆستا موکری له‌ کتیبه‌که‌ی وشه‌ی (grand vent) ی به‌کارهیناوه نه‌ک (Vent)